

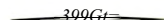
Krakowska Szkoła Wyższa
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Uniwersytet Jagielloński

Wystawa
z okazji 500-lecia urodzin
Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Biblioteka Jagiellońska
2-13 czerwca 2003

Ulica Kanonicza 9 - siedziba Rektoratu
Krakowskiej Szkoły Wyższej
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

KRAKOWSKA SZKOŁA WYŻSZA IM. ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO
UNIwersytet Jagielloński - Biblioteka Jagiellońska

ZDZISŁAW PIETRZYK

**500-LECIE URODZIN
ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO**

Katalog wystawy

A ponieważ tak wielcy a uczeni ludzie naszego Frńcza i jego księgi wielce wychwalają, tedyć zaiste za jeden dziw może być policzono, że my Polacy i owszem wszyscy Sarmatowie, aż do tego czasu małośmy o niem wiedzieli i jego chwalebnych ksiąg zaniedbali. Znaczy się wielce i owszem jawna jest ta nasza niedbałość. Bo gdybyśmy o nie dbali, dawnobyśmy je w swem własnem języku (jako postronni) mieli.

*(Szymon Budny, Wstęp, [w:] Frycz Modrzewski, O poprawie Rzeczypospolitej księgi czwore, Łosk 1577, k. *6v)*

Kraków 2003

Organizatorzy wystawy:

Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Uniwersytet Jagielloński - Biblioteka Jagiellońska

Scenariusz

Zdzisław Pietrzyk

Komisarz wystawy

Andrzej Kapiszewski, Zdzisław Pietrzyk

Realizacja wystawy

Halina Baszak, Danuta Bromowicz, Zdzisław Pietrzyk

Oprawa plastyczna

Lech Dziewulski

Projekt okładki katalogu

Joanna Sroka

Wystawa czynna od 2 do 13 czerwca 2003
w gmachu Biblioteki Jagiellońskiej (wejście od ul. Oleandry)
poniedziałek - piątek godz. 10.00-17.00
sobota godz. 10.00-14.00

ISBN 83-7188-650-0

KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. Św. Anny 6

31-008 Kraków

tel./fax 012/431-27^3

akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: www.akademicka.pl

Andrzej Frycz Modrzewski (ok. 1503-1572) był najwybitniejszym polskim pisarzem politycznym XVI wieku. Pochodził ze szlacheckiej rodziny herbu Jastrzębiec. Jego ojciec Jakub był wójtem Wolborza, miasteczka należącego do dóbr biskupa kujawskiego. Frycz od najmłodszych lat kształcił się zapewne w szkółce parafialnej. W 1514 r. pobierał nauki w szkole przy kościele pod wezwaniem Bożego Ciała na Kazimierzu koło Krakowa. W latach 1517-1519 studiował w Krakowie. Wiosną 1517 r. wpisał się do albumu studentów Wydziału Sztuk Wyzwolonych Uniwersytetu Krakowskiego, płacąc 2 grosze wpisowego, jako *Andreas Jacobi de Wolborz*¹. Mieszkał wówczas w Bursie Jerozolimskiej, przy ulicy Gołęziej.

Bursa „Jeruzalem” na rogu ul. Gołęziej i Jagiellońskiej. Muzeum UJ - akwarela.

W 1519 r. jako prymus uzyskał stopień bakałarza sztuk wyzwolonych za dziekanatu Mikołaja Steinberga². Najprawdopodobniej do 1522 r. kontynuował naukę w krakowskiej Akademii, która słynęła wówczas z wysokiego poziomu nauczania. W tym samym czasie studiowali w Krakowie m.in.: Mikołaj Rej, Andrzej Trzcieski st., Stanisław Hozjusz, Anzelm Eforyn. Do Krakowa, jako stolicy Polski - zwłaszcza po poślubieniu przez Zygmunta Starego księżniczki włoskiej Bony Sforzy (w 1518 r.), napłynęło wielu wędrownych humanistów oraz uczonych cudzoziemców, w tym z Italii.

¹ *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*, ed. A. Chmiel, Kraków 1892, t. 2, s. 177.

² *Statuta nec non Liberpromotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagiellonica*, ed. J. Muczkowski, Kraków 1849, s. 169.

Od około 1523 r. Modrzewski kształcił się nadal, praktykując na dworach prymasa Jana Łaskiego, a następnie biskupa poznańskiego - Jana Latańskiego. W 1525 r. wystąpił z tytułem *notariusza z publicznego upoważnienia św. Stolicy apostolskiej*³. Około 1531 r. wstąpił na służbę bratanków prymasa Jana Łaskiego - Jana, Hieronima i Stanisława, w której wytrwał do końca panowania króla Zygmunta Starego⁴.

Na przełomie 1531/32 r. udał się do Niemiec, zapewne w misji powierzonej mu przez Łaskich. W semestrze zimowym 1531/32 wpisał się do metryki studentów Uniwersytetu w Wittenberdze w towarzystwie Mikołaja Aniana, francuskiego dworzanina Łaskich⁵. Studia Frycza w Wittenberdze trwały do początku 1535 r. Mieszkał u księcia humanistów niemieckich, Filipa Melanchtona. Pobyt w Wittenberdze u boku wielkiego Melanchtona zaważył na rozwoju Modrzewskiego, który znalazł się wówczas w samym centrum sporów o wiarę i to w momencie organizacyjnego kształtowania się wyznania augsburskiego. Wittenbergę opuścił zapewne w połowie 1535 r., kiedy w mieście wybuchła wielka zaraza. Z 1536 r. pochodzi pierwszy zachowany list Modrzewskiego, w którym donosił Janowi Łaskiemu o sytuacji politycznej i religijnej w obozie protestanckim w Niemczech⁶. Pobyt Modrzewskiego w Wittenberdze był przerywany wieloma wyjazdami (również do Polski); często kursował między Wittenbergą a Norymbergą. Na terenie Niemiec działał jako agent dyplomatyczny.

Po śmierci Erazma z Rotterdamu (12 lipca 1536), Modrzewski został wysłany przez Jana Łaskiego do Bazylei, aby przejął wspaniałą bibliotekę Erazma, zakupioną przez Łaskiego za życia wielkiego humanisty. W listopadzie 1536 r. Frycz przybył do Bazylei i nawiązał kontakt ze środowiskiem humanistów i drukarzy (Hieronimem Frobenem, Bonifacym Amerbachem). Po załatwieniu spraw związanych z przejęciem biblioteki wielkiego Erazma udał się na krótko do Paryża, po czym przez Strasburg powrócił do Norymbergi, gdzie 20 stycznia 1537 r. zatrzymał się u zaprzyjaźnionej rodziny Schillingów. W Norymberdze sfinalizował sprawy finansowe, związane z opłatami nałożonymi przez radę miejską Bazylei na transakcję zakupu biblioteki Erazma z Rotterdamu i jej przejęcie. W liście do Bonifacego Amerbacha bazylejskiego humanisty-prawnika skarżył się na *prawa niesprawiedliwe* w stosunku do cudzoziemców stosowane w jego mieście. Księgozbiór Erazma dotarł do Krakowa 7 kwietnia 1537 r.

Modrzewski bawił w Norymberdze przez kilka miesięcy, czekając na dyspozycje Jana Łaskiego mł. Na początku lutego 1537 r. znalazł się w Schmalkalden jako obserwator na zjeździe książąt protestanckich, obradujących nad ewentualnym udziałem ewangelików w soborze powszechnym, zapowiedzianym na 1537 r. do Mantui. Po zakończeniu zjazdu udał się na krótko do Polski, bowiem już 1 maja 1537 r. wziął w Lipsku udział w rozmowach Jana Łaskiego mł. z Filipem Melanchtonem o kwestiach dogmatycznych związanych ze

³ S. Kot, *Andrzej Frycz Modrzewski*, Kraków 1923, s. 9.

⁴ W. Urban, *Modrzewski Andrzej*, "Polski Słownik Biograficzny", XXI, 1976, s. 538-543.

⁵ *Album Academiae Vitebergensis*, ed. C.E. Foerstemann, Lipsiae 1841, t. 1, s. 144; S. Kot, *op. cit.*, s. 19-20.

⁶ A. Segeunny, W. Urban, *Andrzej Frycz Modrzewski (Modrevius)*, "Bibliotheca dissidentium" t. XVIII, Baden-Baden 1997, s. 191.

zblizającymi się obradami soborowymi. Wówczas to Melanchton określił w jednym z listów swoje stosunki z Modrzewskim jako zażyłe od kilku lat. Pisał o Fryczu jako człowieku, który go często w sprawach trudnych wspomógł i podparł swą radą i przemówieniem⁷.

Wydaje się, że Modrzewski został urzeczony umysłowością księcia humanistów niemieckich. Wszechstronna wiedza i osobowość Melanchtona, skłonnego do zawierania kompromisów, ale nieugiętego w sprawach zasadniczych, była wzorem dla Frycza. Najprawdopodobniej to Melanchton wskazał Fryczowi, jak studiować Pismo Święte. Po konferencji z Melanchtonem Modrzewski zatrzymał się na dłużej w Norymberdze. Oficjalnym powodem jego pozostania była nauka języka niemieckiego. Zapewne chodziło jednak o interesy Łaskich w Niemczech. Na początku 1538 r. w sprawach rodu był na targach we

Frankfurcie nad Menem, a w r. 1540 - obserwatorem zjazdu książąt protestanckich. Czy w tym czasie przebywał w Polsce, nie wiemy - zapewne tak, zważywszy na wielką mobilność ówczesnych ludzi i samego Frycza.

W pierwszej połowie 1540 r. uzyskał dwa beneficja - został prepozytem w mieście Brzeziny oraz plebanem w miasteczku Skoszewy. W dniu 7 lipca 1540 r. stanął osobiście przed oficjałem biskupim w Krakowie i zapisał w aktach dzierżawę swych beneficyjów plebanowi Rzgowa - Wojciechowi Komorowskiemu. Zapewne kilka najbliższych lat Modrzewski spędził w Krakowie, mieszkając w kamienicy należącej do Łaskich przy ulicy Grodzkiej w pobliżu kościoła św. Marcina. W grudniu 1541 r. przy łóżu umierającego Hieronima Łaskiego prowadził dysputy dotyczą-

^ nolitvki rodu

Na przełomie 1541/42 proboszczem w Skoszewach był już jego przyjaciel Adam z Jeżowa, wówczas archidiakon warszawski. Od maja do września 1542 r. prowadził z nim proces o rozliczenia związane z przejściem przez Macieja z Jeżowa probostwa skoszewskiego. Na początku 1542 r. Janowi Łaskiemu mł. z powodu sympatyzowania z ruchem reformacyjnym odebrano beneficja kościelne. W dniach 6 lutego i 6 marca 1542 r. Łaski wyrzekł się herezji, a pomocnikiem w tej ceremonii był jego zaufany dworzanin, A. Frycz Modrzewski. Łaski, składając katolickie wyznanie wiary, był już jednak daleki od zasad wiary Kościoła katolickiego, starał się o utrzymanie beneficyjów.

Andrzej Frycz Modrzewski debiutował w wieku dojrzałym. W 1543 r., kiedy liczył lat około czterdziestu, w oficynie Hieronima Wietora w Krakowie, wydał pierwszą znaną nam

Erasm z Rotterdamu (ok. 1469-1536). Albrecht Diirer, miedzioryt.

⁷ S. Kot, *op. cit.*, s. 44.

rozprawę *Lascius sive de poena homicidii oratio prima* na temat zaostrzenia kar związanych z zabójstwami, przypisując swoje poglądy w tej materii Hieronimowi Łaskiemu. Dzieło dedykował królowi Zygmuntwi Augustowi oraz siedmioletniemu wówczas Olbrachtowi Łaskiemu.

Dzieło *Lascius...* ukazało się w przededniu mającego obradować w Krakowie sejm. Zamiarem Modrzewskiego było poruszenie sumień i umysłów posłów oraz senatorów panującym w Polsce bezprawiem i nierównym traktowaniem poszczególnych grup społecznych za najcięższe zbrodnie. Występował przeciw płaceniu głów szczyzny przez szlachtę za zabójstwa. Praca została przełożona zapewne na język polski, jak na to wskazuje inwentarz sporządzony po śmierci drukarza Mikołaja Szarffenberga. Niestety, tłumaczenie nie zachowało się.

Jan Łaski mi, (1499-1560). Miedzioryt.

o karaniu za mężobójstwo - przy cichym poparciu królewskim⁸. Wkrótce napisał mowę na temat kar za mężobójstwo, którą dedykował ówczesnemu kanclerzowi Tomaszowi Soboczekiemu. Walka o wpływ na posłów i senatorów, by zajęli się tą sprawą i ukróceniem rozbojów oraz morderstw stała się bezskuteczna, ponieważ był to zamach na jeden z przywilejów stanowych szlachty. W 1546r. wydał czwartą mowę na temat mężobójstwa, którą dedykował obu Jagiellonom-Zygmuntowi Staremu i Zygmuntowi Augustowi. Działalność publicystyczna na rzecz wprowadzenia kary śmierci za zabójstwa w latach 40-tych XVI w. nie dała rezultatów.

W czasie sejm obradującego w 1543 r. Modrzewski rozpowszechnił jeszcze *Oratio Philaletis Peripatetici, in senatitilo hominum scholasticorum. de decreto conventus, quo pagi civibus adimi permittuntur*, którą ogłosił drukiem w 1545 r. w oficynie Macieja Szarffenberga w Krakowie. Podnosił w niej nierówność praw między szlachtą a mieszczaństwem w obliczu zakazu posiadania przez mieszczan dóbr ziemskich. Mowę tę miał wygłosić w kole młodych intelektualistów w Krakowie.

Do 1546 r. dłużej przebywał na swoim probostwie w Brzezinach, gdzie toczył spory z Krzysztofem Lasockim o dziesięcinę z probostwa. W Brzezinach powstały kolejne dzieła Modrzewskiego dotyczące spraw społecznych i wad ustrojowych społeczeństwa stanowego. W 1545 r. opublikował w oficynie Wietora w Krakowie rozprawę

⁸ *Ibidem*, s. 60-61.

Wprowadzenie w życie praw ograniczających przywileje szlacheckie przez samą szlachtę było, ze względu na słabość władzy wykonawczej, z góry skazane na niepowodzenie.

W 1546 r. Frycz zetknął się z krakowskim kołem Andrzeja Trzecieskiego grupującym intelektualistów sympatyzujących z reformacją. Napisał wówczas i wydał *De legatis ad concilium Christianum mittendis*, mowę, w której zachęcał do wysłania posłów na Sobór Trydencki, krytykował to, co było złe w Kościele i pragnął zainteresować obojętnych rodaków sprawą reformy Kościoła. Rozprawę tę skierował *do króla, biskupów, duchowieństwa oraz ludów polskich i całej Sarmacji*. Argumentował, dlaczego przedstawiciele Polski, nie tylko polskiego Kościoła, ale i świeccy powinni wziąć udział w zbliżającym się soborze powszechnym. Frycz był już wówczas zdecydowanym zwolennikiem reformacji, w jego wzywaniu do udziału w soborze nie ma jednak akcentów dotyczących nauki Kościoła i zasad wiary. Pod tym dziełem Modrzewskiego mogli podpisać się zarówno katolicy, jak i protestanci. W mowie tej rozpatrywał trzy zagadnienia: czy Polska ma wysłać swoich przedstawicieli na sobór, w jaki sposób przeprowadzić wybór delegatów na sobór oraz jakich kandydatów należy wybrać. Ostatnie zagadnienie było dla ówczesnych kluczowe. Modrzewski proponował, aby na sobór zostali wybrani zarówno duchowni, jak i świeccy, a nawet powinni jechać ci, którzy stoją w opozycji wobec Rzymu i Kościoła katolickiego, ponieważ jest to szansa na pojednanie. Praca Modrzewskiego zyskała dużą popularność w kręgach kościelnych i świeckich. Zygmunt Stary pod wpływem senatorów i duchownych postanowił na wiosnę 1547 r. wysłać w swoim imieniu na sobór delegację, w której skład weszli biskup chełmski Jan Drohojowski, wojewoda sieradzki Stanisław Łaski. Sekretarzem poselstwa został wyznaczony A. Frycz Modrzewski. Do wyjazdu delegacji polskiej nie doszło po przeniesieniu obrad soborowych z Trydentu do Bolonii, a następnie zawieszenia obrad⁹.

We wrześniu 1547 r. Modrzewski został sekretarzem poselstwa i doradcą Stanisława Łaskiego udającego się z misją do cesarza Karola V. Frycz wystąpił wówczas z tytułem sekretarza królewskiego. Zadaniem poselstwa było m.in. zapobieżenie projektowanemu wystąpieniu zbrojnemu cesarza przeciw protestanckiemu księciu Prus, Albrechtowi Hohenzollernowi. Łaski miał doprowadzić do polubownego załatwienia sporu między cesarzem a ks. Albrechtem oraz wskazać, że Prusy są lennem Polski, do którego cesarz nie ma żadnych praw. Cesarz jedna stał na stanowisko, że całe Prusy są podległe cesarstwu, co bardzo wzburzyło Frycza, który w postępowaniu Karola V widział tylko pretekst do wojny przeciw ks. Albrechtowi i ewangelikom w Prusach. Najprawdopodobniej wówczas Frycz napisał rozprawę historyczną o prawach Polski do Prus, którą przedstawiono cesarzowi i stanom Rzeszy w Augsburgu. Być może, że był on także współautorem pism S. Łaskiego wydanych w 1548 r., a dotyczących stosunków między cesarzem, Polską a Prusami¹⁰. Po zakończeniu misji w Niemczech, Zygmunt August (w czerwcu 1548) wysłał Modrzewskiego do Królewca, aby zrelacjonował Albrechtowi przebieg misji do cesarza

⁹ *Ibidem*, s. 78-79.

¹⁰ W. Urban, *Modrzewski Andrzej...*, s. 540.

Karola V i zapewnił księcia pruskiego, że król polski użyje wszelkich środków w obronie jego i ziem pruskich.

Pierwsze lata panowania Zygmunta Augusta były dla Frycza czasem największej aktywności. W drugiej połowie 1548 r. uczestniczył w sejmie piotrkowskim. Obserwował walkę opozycji antykrólewskiej przeciw małżeństwu króla z Barbarą Radziwiłłówną. Widział wówczas wszystkie wady ustrojowe polskiego państwa. W marcu 1549 u boku Stanisława Hozjusza, ówczesnego biskupa chełmińskiego, a swego kolegi z lat studenckich, udał się w kolejną misję dyplomatyczną do cesarza Karola V. Hozjusz miał za zadanie odnowić sojusz jagiellońsko-habsburski. Poselstwo kilka miesięcy spędziło w Pradze, na dworze króla Czech Ferdynanda, gdzie Modrzewski dysputował m.in. o komunii pod dwiema postaciami i obronie języka narodowego w liturgii. Dysputa ta stała się pretekstem opublikowania dzieła *Dialogi duo de utraque specie coenae Domini*, którego egzemplarze nie zachowały się. Jesienią 1549 r. poselstwo udało się do Niderlandów, gdzie Modrzewski napisał rozprawę *Disputatio de verbis Pauli* wydaną drukiem zapewne w 1550 r. Niestety, nie zachowała się ona do naszych czasów. W rozprawie tej podważał katolicki zakaz małżeństw duchownych. Na początku 1550 r. poselstwo znalazło się w Wiedniu na dworze króla Ferdynanda. W podczas podróży stosunki Frycza z Hozjuszem układały się dobrze, chociaż już obaj inaczej pojmowali reformy w Kościele.

Zapewne w czasie licznych podróży i dysput toczonych z wielkimi umysłami epoki, w latach 1547-1550, narodziła się koncepcja dzieła życia Frycza - rozprawy *Opowiadanie Rzeczypospolitej*, które ze strony części konserwatywnego społeczeństwa spotkało się z ostrym sprzeciwem. Powstanie *De Republica emendanda* składającego się z pięciu części: *O obyczajach*, *O prawach*, *O wojnie*, *O Kościele* i *O szkole* przypadło na latach wielkiej mobilności Modrzewskiego.

W 1551 r. w drukami Łazarza Andrysowicza w Krakowie ukazały się drukiem trzy pierwsze księgi *Commentariorum de Republica emendanda libri quinque*: o obyczajach, *O prawach* i *O wojnie*. Dzieło to Modrzewski poprzedził obszernym wstępem dedykowanym królowi Zygmuntovi Augustowi i krótką przedmową skierowaną do wszystkich stanów Rzeczypospolitej. W dedykacji wyraził szacunek dla monarchii, jednak nie ma w niej unізoności, lecz wskazanie, by rządzący Rzeczypospolitą korzystali z doświadczeń przeszłości i rad uczonych. W proces wydawniczy dzieła ingerowała cenzura. Przedstawiciele Uniwersytetu Krakowskiego będący wówczas cenzorami nie dopuścili do publikacji ksiąg: *O kościele* i *O szkole*. Pełny tekst dzieła ukazał się drukiem w Bazylei w drukami Jana Oporyna w 1554 r. Traktat *O poprawie Rzeczypospolitej* napisał Modrzewski z potrzeby wskazania stanom Rzeczypospolitej na wady ustroju i funkcjonowania państwa oraz społeczeństwa. Wskazywał, że słabe fundamenty, na których wsparty jest gmach Rzeczypospolitej, przy gwałtownej burzy z zewnątrz, mogą skutkować jego upadkiem. Doświadczenia Modrzewskiego z wielu podróży, znajomość ustrojów krajów zachodnioeuropejskich owocowały krzyżowaniem się i przenikaniem problematyki polskiej i ogólnoeuropejskiej. *De Republica emendanda* jest traktatem teoretyczno-naukowym, ale zarazem dziełem politycznym wskazującym na praktyczne rozwiązania zagadnień życia społecznego w różnych dziedzinach, szczególnie w sferze prawa. Modrzewski był zwolennikiem demokracji, przy scentralizowanej władzy - nie absolutystycznej - opierającej się na prze-

ostrzeganiu praw każdego ze stanów. Prawo miało chronić stany nieuprzywilejowane poprzez równość sądową stanów.

Dzieło *De Republica emendanda* wzbudziło żywe zainteresowanie poza granicami Rzeczypospolitej, ponieważ niosło uniwersalne treści dla całej Europy. Z tego powodu doczekało się tłumaczeń już za życia autora na języki narodowe. Niemiecki przekład ukazał się drukiem w 1557 r. Bibliografia dzieł A. Frycza Modrzewskiego notuje przekłady, które zachowały się w rękopisach, w tym na hiszpański i rosyjski. Przekład polski ukazał się drukiem w 1577 r., po śmierci Frycza. Tłumaczenie powstało w środowisku kalwińsko-antytrynitarskim. Autorem przekładu był poeta Cyprian Bazylik. Przekład z łaciny na język polski był zadaniem trudnym. Bazylik zetknął się z wieloma problemami językowymi z zakresu słownictwa prawniczo-politycznego. Przekład Bazylika jest w zasadzie wiernym odzwierciedleniem oryginału łacińskiego i wprowadza czytelnika w system pojęć i intencji Modrzewskiego. Intencją mecenasa Krzysztofa Moniwida Dorohostajskiego, który przyczynił się do przetłumaczenia dzieła na język polski i jego wydania drukiem było, by ci rodacy, którzy nie znają łaciny, mieli dostępny tekst do studiów nad traktatem A. Frycza Modrzewskiego.

Traktat *De Republica emendanda* w tłumaczeniu Bazylika został wydany ponownie drukiem w 1770 r. we Lwowie staraniem marszałka trybunału koronnego Dominika Ostrowskiego. W latach 1857 i 1882 r. przedrukowano traktat Frycza Modrzewskiego mając jako podstawę wydawniczą edycję lwowską. W 450 rocznicę urodzin pisarza ukazało się wydanie fototypiczne edycji łoskiej z 1577 r." . Na obecne obchody 500-lecia jego urodzin przez Krakowską Szkołę Wyższą im. A. Frycza Modrzewskiego zostało przygotowane wydanie fototypiczne edycji z 1577 r. na podstawie egzemplarza Biblioteki Jagiellońskiej (Cim. 8580).

Dzieło Frycza Modrzewskiego zostało przyjęte w Polsce niechętnie. Jakub Uchański późniejszy arcybiskup gnieźnieński, jako jeden z nielicznych przedstawicieli episkopatu, poparł Frycza i wraz z autorem odwołali się od wyroku cenzury do synodu prowincjonalnego w Piotrkowie. Modrzewski szukał poparcia u króla Zygmunta Augusta, w sprawie obrony przed atakami na dzieło *O poprawie*. Zdarzały się przykłady życzliwego przyjęcia rozprawy Modrzewskiego w Polsce. W 1560 r. Andrzej Troper jeden z wykładowców Akademii Krakowskiej zalecał za dziełem Frycza powołanie w Polsce urzędu cenzorów szkolnych oraz wypowiadał się przeciw przywilejom stanowym szlachty¹². Przyjaciel Modrzewskiego z lat młodości, a później jego zdecydowany przeciwnik kardynał S. Hozjusz, tak w liście do Marcina Kromera napisał: jego „ *Wyznanie wiary katolickiej* ” nie jest czytane nawet przez duchowieństwo, gdy tymczasem „ *Poprawę* ” Frycza czyta bardzo wielu ludzi.¹³

Wiek XVI i XVII nie przyniósł wielkiej sławy pisarstwu Modrzewskiego, a polemikom katolickim bardziej znane były jego dzieła teologiczne, niż rozprawa *O poprawie*

¹¹ J. Krzyżanowski, *O Bazylikowym przekładzie dzieła Modrzewskiego*, [w:] A. Frycz Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej*, Warszawa 1953, s. 10-12.

¹² W. Voisé, *Andrzej Frycz Modrzewski 1503-1572*, Wrocław 1975, s. 148.

¹³ Ibidem, s. 149.

Rzeczpospolitej. Dopiero druga połowa XVIII w. była renesansem znajomości twórczości Frycza, szczególnie *O poprawie Rzeczpospolitej*. Oświecenie i próby reform ustrojowych upadającej Rzeczypospolitej spowodowały powrót do jego teorii i wskazówek. W niektórych szkołach dzieło Modrzewskiego stało się przedmiotem wykładów - w *murach Collegium Nobilium na Fryczowej księżde*, *O obyczajach* " Antoni Wiśniewski kształcił swoich wychowanków.¹⁴

W 1552 r. w czasie trwania sejmu piotrkowskiego Modrzewski nadal toczył spór z K. Lasockim, który go oskarżał o zmuszanie chłopów do nienależnych prac we wsi Przeclawy, natomiast Frycz oskarżał Lasockiego o zatrzymywanie dziesięcin. Na tymże sejmie Modrzewski został ponownie wyznaczony jako sekretarz poselstwa polskiego na wznowiony przez Juliusza II sobór powszechny w Trydencie. Posłami polskimi zostali wyznaczeni biskupi Jan Drohojowski i Jakub Uchański oraz wojewoda krakowski Stanisław Tęczyński. Do wyjazdu poselstwa nie doszło, ponieważ w wyniku zagrożenia Trydentu przez wojska książąt protestanckich, obrady soborowe zostały przerwane i odłożone. Król wyznaczył wówczas Modrzewskiemu, jako sekretarzowi królewskiemu, stałą pensję w wysokości 100 złp na salinach wielickich.

Na przełomie 1553/54 r. Frycz przeniósł się do Wolborza, gdzie objął odziedziczone wójtostwo. 5 stycznia 1554 r. kapituła włocławska zatwierdziła dla Frycza Modrzewskiego przywilej na wójtostwo w Wolborzu do trzech pokoleń. Przywilej ten został wystawiony w imieniu biskupa włocławskiego Jana Drohojowskiego, przyjaciela Modrzewskiego. Na początku 1555 r. *De Republica emendanda* (wyd. Bazylea) było propagowane w Polsce w czasie trwania sejmu piotrkowskiego. Frycz prowadził wówczas w sprawie swego dzieła szeroką korespondencję. Zachował się m.in. jego list do Jana Giustiniano tłumacza *De Republica* na język hiszpański. Zygmunt August docenił zasługi oraz twórczość Frycza i podwyższył mu uposażenie jako sekretarzowi królewskiemu na 200 złp. Wraz z sukcesami przyszły w 1555 r. i porażki, kiedy to papież Paweł IV polecił usunąć z wójtostwa w Wolborzu Modrzewskiego jako odstępcę od wiary, a wobec jego opiekuna biskupa włocławskiego nakazał przeprowadzić śledztwo, co do jego prawowierności.

Rok 1556 r. przyniósł Fryczowi kolejne doświadczenia dyplomatyczne. W styczniu jako sekretarz poselstwa polskiego wyjechał do Wolffenbiittel. Przewodniczący poselstwa bp J. Drohojowski podpisał tam umowę ślubną między księciem brunszwickim Henrykiem i królową Zofią Jagiellonką. W czasie pobytu Modrzewskiego za granicą nuncjusz Lippomano przeprowadził śledztwo w sprawie kontaktów bp Drohojowskiego i Frycza, a ten ostatni musiał czasowo opuścić Wolbórz. Po powrocie do Polski przebywał przez pewien czas we wsi Cieśle u szlacheckiej rodziny Ciesielskich, a następnie na dworze hetmana koronnego Jana Tarnowskiego w Wiewiórcie pod Tarnowem i w Osieku nieopodal Sandomierza, gdzie redagował pełny tekst drugiej księgi *O poprawie Rzeczpospolitej - O Kościele*. Frycz zaczął odczuwać prześladowania ze strony Kościoła. W grudniu 1556 r. w czasie trwania sejmu warszawskiego 1556/57 uzyskał od króla Zygmunta Augusta list żelazny, dzięki któremu powrócił do Wolborza.

¹⁴ Ibidem, s. 163.

Andrzej Frycz Modrzewski w otęinach piekielnych. Miedzioryt z: Tomasz Treter, *Typus ecclesiae catholicae*, Roma 1581.

W swojej obronie napisał odważny, a pełen godności i poszanowania władzy papieskiej list do papieża Pawła IV. Przedstawił w nim m.in. pomysł ograniczenia władzy papieskiej, zmiany ustroju Kościoła na bardziej demokratyczny¹⁵. Powrót do Wolborza nie oznaczał końca kłopotów.

W 1557 r. słynny traktat Frycza został wciągnięty na indeks ksiąg zakazanych, a Stanisław Hozjusz w dziele *Confessio fidei* zaatakował Modrzewskiego jako burzyciela porządku społecznego oraz heretyka. W odpowiedzi na ataki Hozjusza, napisał *Defensio coene Domini* oraz *Defensio eorum, quae antea scripsit de concilio universo*¹⁶. Na przełomie lat 1557/58 prymas Mikołaj Dzierzgowski pozbawił Frycza, jako odstępcę od wiary katolickiej, probostwa w Brzezinach. Mimo represji kościelnych Modrzewski dalej przebywał w Wolborzu i gospodarzył na tamtejszym wójtostwie.

W roku 1559 r. w Bazylei w drukarni Jana Oporyna ukazała się zbiorowa edycja dzieł Frycza Modrzewskiego zawierająca pełne teksty poprzednio wydanych dzieł wraz z uzupełnieniami i poprawkami autorskimi.

Zapewne w 1560 r. A. Frycz Modrzewski ożenił się ze szlachcianką wyznania katolickiego pochodząca z powiatu opoczyńskiego Jadwigą Kamińską. Z małżeństwa tego znamy troje dzieci: syna Andrzeja zabitego w 1587 r., który sprawował wówczas funkcję wójta wolborskiego, córki - Elżbietę, żonę Marcina Olszewskiego i Lucję, żonę Marcina Krzemieniowskiego.

Po odrzuceniu propozycji poprawy systemu działania Kościoła i potępieniu działalności Frycza przez przedstawicieli Kościoła katolickiego, zbliżył się do kalwinistów polskich. W 1560 r. napisał listy do synodów kalwińskich w Wodzisławiu i Książu z propozycjami załagodzenia sporu między zbojem a zwolennikami Franciszka Stankara, propagującego naukę o Chrystusie jako pośredniku. W związku z tym opracował rozprawę *De Mediatore*, (opublikował ją w oficynie J. Oporyna w Bazylei w 1562 r.). W marcu 1561 r. doszło w Wolborzu w obecności arcybiskupa gnieźnieńskiego Jakuba Uchańskiego do dysputy Modrzewskiego z dawnym przyjacielem Stanisławem Orzechowskim, który przeszedł na pozycje kontreformacyjne. Dysputa doprowadziła do poróżnienia się dwóch bliskich sobie ludzi i okazała się dla wójta wolborskiego brzemienią w skutkach. Sprawa jego poglądów religijnych była rozpatrywana przez sejm w 1562. Pokłosiem owej dysputy był druk dwóch dzieł Modrzewskiego *Narratio simplex* i *Orichovius*.

Dopiero w 1565 r. na sejmie piotrkowskim powierzono Modrzewskiemu przygotowanie gruntu do dysputy między katolikami a protestantami. Był wówczas pomocnikiem prymasa Uchańskiego, który myślał o przygotowaniu programu soboru narodowego, mającego obradować nad wynikami Soboru Trydenckiego. W czasie sejmu odbyło się także kolokwium między kalwinistami i antytrynitarzami. Z zachęty króla Zygmunta Augusta starał się doprowadzić do pojednania dwóch zwaśnionych odłamów protestantyzmu. Efektem przemyśleń Frycza związanych relacjami między wyznaniem chrześcijańskimi było dzieło *Sylvae quattuor*. Druk tej rozprawy przebiegł z wielkimi problemami, bowiem

¹⁵ A. Séguenny, W. Urban, *op. cit.*, s. 16-17.

¹⁶ *Ibidem*, s. 17.

Modrzewski zbliżał się coraz bardziej do antytrynitaryzmu i dla kalwinów polskich stał się wrogiem. Rękopis Modrzewskiego zawierający tekst *Sy/w* z drukami Oporyna w Bazylei został wykradzony przez krakowskiego ministra kalwińskiego Krzysztofa Trecego. Frycz był zmuszony odtworzyć tekst *Sy/w*, który ukazał się drukiem w ariańskiej oficynie wydawniczej Aleksego Rodeckiego w Krakowie dopiero w 1590 r.

Nacisk papieżstwa na pozbawienie Frycza dochodów z dóbr kościelnych (Wolbórz należał do klucza dóbr biskupa wrocławskiego) spowodował, że mimo listu żelaznego Zygmunta Augusta przed 17 lutego 1568 r. ustąpił z wójtostwa wolborskiego za odszkodowaniem 1000 złp. Rodzina Frycza Modrzewskiego zachowała jednak dziedziczne prawa do wójtostwa. Po opuszczeniu Wolborza wraz z bliskimi przeniósł się do Trzepnicy koło Piotrkowa, a później zamieszkał we wsi Ostrołęka w pobliżu Radomia. Modrzewski w latach sześćdziesiątych XVI stulecia był już człowiekiem zamożnym, posiadał kilka wsi i części wsi, osiadłym w powiecie opoczyńskim. Andrzej Frycz Modrzewski zmarł jesienią 1572 r. w czasie szalejącej wówczas zarazy.

PODRÓŻE I MIEJSCA POBYTU ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO

Mapa Europy z zaznaczeniem miast, w których przebywał Andrzej Frycz Modrzewski: Wittenberga, Norymberga, Bazylea, Strasburg, Paryż, Lipsk, Wiedeń, Królewiec, Augsburg, Amsterdam, Praga, Wolfenbiittel.

Abraham Ortelius, *Theatrum orbis terrarum*, Amsterdam 1575.

Miejsca zamieszkania A. Frycza Modrzewskiego w Polsce: Wolbórz, Kraków.

Mapa Polski Wacława Grodeckiego z: Abraham Ortelius, *Theatrum orbis terrarum*, Amsterdam 1575.

Plany i wizerunki miast: Kraków, Wiedeń, Norymberga, Paryż, Strasburg, Bazylea.

G. Braun, F. Hogenberg, *Civitates orbis terrarum*, t. 1-2, Koln 1582.

PORTRETY ZWOLENNIKÓW I PRZECIWNİKÓW

Zygmunt August (1520-1572).

Drzeworyt z: Joannes Herbut, *Statuta Regni Poloniae*, Kraków 1567.

BJ Cim. 8056

Erazm z Rotterdamu (ok. 1469-1536).

Albrecht Diirer, miedzioryt.

BJ I 4346

Jan Łaski mł., (1499-1560).

Miedzioryt.

BJ I 695

Stanisław Hozjusz (1504-1579).

Miedzioryt, w. XVII.

BJ I 826

Filip Melanchton (1497-1560).

Reprodukcja z: Diirer. *Das graphische Werk*, Wien 1964, s. 106.

Andrzej Frycz Modrzewski w otmętach piekielnych.
Miedzioryt z: Tomasz Treter, Typus ecclesiae catholicae, Roma 1581.
BJ Album 149

MATERIAŁY DO STUDIÓW ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO

Acta rectoralia Almae Universitatis Studii Cracoviensis, ed. W. Wisłocki, Kraków 1893,
nr 2299.

A. Frycz Modrzewski wymieniony jako uczeń szkoły parafialnej Bożego Ciała na
Kazimierzu 7 VII 1514.

Metrica studiosorum Universitatis Cracoviensis, pars II.
BJ rkps 259, s. 68.

Wpis A. Frycza Modrzewskiego do albumu studentów Akademii Krakowskiej - wiosna
1517, Andrzej syn Jakuba z Wolborza.

*Statuta nec non Liber promotionum pliilosophorum ordinis in Universitate studiorum
Jagellonica*, ed. Józef Muczkowski, Kraków 1849, s. 169.
Bakalaureat 13 XII 1519 Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Album Academiae Vitebergensis, ed. C.E. Foerstemann, Lipsiae 1841,1.1, s. 144.
Andreas Petrus Fritz, wpis do metryki studentów w semestrze zimowym 1531 /32.

Kościół Bożego Ciała na Kazimierzu w Krakowie.
BJ 12838

DZIEŁA RÓŻNE ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO

Ad ...Sigismundum Augustum, Lascius sive depoena homicidi, Kraków 1543, drukarnia
Hieronima Wietora.
BJ Cim. 130

*Ad Senatam, Equites Populumque Polonum Oratio secunda de poena homicidii,
addita est Oratio Philaletis Peripatetici in senatulo hominum scholasticorum, de
decreto conventus, quo pagi civibus adimi permittuntur, habita 1542 Kal. April*, Kraków
1545, drukarnia Mikołaja Szarfenberga.
BJ Cim. 195

*Ad Archiepiscopos, Episcopos et Presbiteros Ecclesiarum Sarmaticarum ... Oratio tertia
de poena homicidii*, Kraków 1545, drukarnia Hieronima Wietora.
BJ Cim. 1488

*Ad Populum Plebemque Polonam ... Querela de contemptione legis divinae in
homicidas. Cui adiu[n]cta est oratio quarta ex Psalmis Davidicis composita*, [Kraków]
1546, drukarnia Mikołaja Szarfenberga.
BJ Cim. 1119

*Narratio simplex rei novae et eiusdem pessimi exempli: simul et querela de iniuriis et
expostulatio cum Stanislao Orichovio Roxolano*, Pinczoviae 1561.
BJ Cim. 236

Libri tres: quorum primus, de peccato originis, secundus de libero hominis arbitrio, tertius de providentia et praedestinatione Dei aeterna, Bazylea 1562, drukarnia Jana Oporyna.

BJ Cim. 5207

Silvae quatuor, Kraków 1590, drukarnia Aleksego Rodeckiego.

BJ Cim. 5112

ANDRZEJ FRYCZ MODRZEWSKI - DE REPUBLICA EMENDANDA

De Ecclesia, Kraków 1550-1551.

BJ Cim. 287

Commentariorum de Republica emendanda libri quinque, Kraków 1551, drukarnia Łazarza Andrysowica. BJ Cim 892

Commentariorum de Republica emendanda libri quinque, Kraków 1551, drukarnia Łazarza Andrysowica.

Własnoręczna dedykacja autorska A. Frycza Modrzewskiego dla króla Zygmunta Augusta, Kraków 31 VII 1551.

BJ Cim. 430

Commentariorum de Republica emendanda libri quinque, Bazylea 1554, drukarnia Jana Oporyna.

BJ Cim. 8169

ANDRZEJ FRYCZ MODRZEWSKI O POPRAWIE RZECZYPOSPOLITEJ WYDANIA W JĘZYKU POLSKIM

O poprawie Rzeczypospolitej księgi czwore..., Łosk 1577 (tłum. Cyprian Bazylík).

BJ Cim. 8580

O poprawie Rzeczypospolitej, Wilno 1770.

BJ586184 I

O poprawie Rzeczypospolitej, wyd. Kazimierz J. Turowski, Przemyśl 1857.

O poprawie Rzeczypospolitej, Lwów 1882.

O naprawie Rzeczypospolitej z przekładu Cyprjana Bazylíka (r. 1557). Wybór, Warszawa 1914.

ANDRZEJ FRYCZ MODRZEWSKI O POPRAWIE RZECZYPOSPOLITEJ

O poprawie Rzeczypospolitej księgi czwore..., Łosk 1577 (tłum. Cyprian Bazylík).
Reprint wydany przez Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1953.

O poprawie Rzeczypospolitej księgi czwore..., Łosk 1577 (tłum. Cyprian Bazylík).
Reprint wydany przez Krakowską Szkołę Wyższą im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego,
Kraków 2003.

OPRACOWANIA O PRZEKŁADACH DZIEŁ ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO NA JĘZYK POLSKI

Stefan Hrabec, *Język Bazylika w przekładzie A. F. Modrzewskiego*, Warszawa 1953.

Stefan Hrabec, *O języku Bazylikowego przekładu „De Republica emendanda” Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, [w:] *Odrodzenie w Polsce*, t. 3, cz. 1, Warszawa 1960, s. 396-424.

Zbigniew Rynduch, *Kunszt przekładowy Cypriana Bazylika (Przekład A. Frycza Modrzewskiego „De Republica emendanda)*, „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne” XVI-XVII, nr 21, 1973/74, s. 102-124.

ANDRZEJ FRYCZ MODRZEWSKI - DE REPUBLICA EMENDANDA - TŁUMACZENIA NA INNE JĘZYKI

Von Verbesserung des gemeinen Niitzfinff Bucheř..., Basel 1557 (tłum. Wolfgang Weissenburg).

W. Voisé, *Andrzej Frycz Modrzewski 1503-1572*, Wrocław 1975, rye. 16.

Kopia strony tytułowej hiszpańskiego przekładu książki *O wojnie* (tłum. Jana Giustiniano).

W. Voisé, *Andrzej Frycz Modrzewski 1503-1572*, Wrocław 1975, rye. 15.

Kopia strony tytułowej rosyjskiego tłumaczenia przekładu *O poprawie*.

W. Voisé, *Andrzej Frycz Modrzewski 1503-1572*, Wrocław 1975, rye. 18.

OPRACOWANIA O PRZEKŁADACH DZIEŁ ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO NA INNE JĘZYKI

W. Voisé, *400-lecie tłumaczenia De Republica Emendanda przez Wolfganga Weissenburga*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” III, 1958, s. 79-97.

Waldemar Voisé, *Wolfgang Wissenburgs Übersetzung des Werkes De Republica emendanda* [w:] Idem, *Europonica. La circulation de quelques themes polonais a travers l'Europe du XIVe au XVIIIe sieclès*, Wrocław 1981, s. 72-90.

Jan Karłowicz, *Rękopis hiszpańskiego przekładu książki „O wojnie”*, „Prace Filologiczne” I, 1885, s. 159-167.

Stefania Ciesielska-Borkowska, *Hiszpański przekład książki „O wojnie” Frycza Modrzewskiego*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej” seria A, z. 1, Warszawa 1956, s. 47-79.

Waldemar Voisé, *Giovanni Giustiniano. Traduttore del libro „Sulla Guerra” di Frycz Modrzewski*, „Ricerche Slavistiche” VII, 1959, s. 56-62.

Irena Galster, *Uwagi o staroruskim przekładzie „De Republica emendanda” Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, „Slavia Orientalis” XVII, 1968, nr 1, s. 31-36.

Irena Galster, *W sprawie staroruskiego przekładu „De Republica emendanda” A. Frycza Modrzewskiego*, „Slavia Orientalis” XVIII, 1969, nr 3, s. 311-323.

Irena Galster, *Język staroruskiego przekładu dzieła Andrzeja Frycza Modrzewskiego „De Republica emendanda”*, Wrocław 1975.

Waldemar Voisé, *Giovanni Giustiniano - traduttore del libro sulla guerra di Frycz Modrzewski*, [w:] Idem, *Europolonica. La circulation de quelques thèmes polonais à travers l'Europe du XIVe au XVIIIe siècles*, Wrocław 1981, s. 112-117.

WYDANIA ZBIOROWE DZIEŁ ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO

De Republica emendanda..., etc., Bazylea 1559, drukarnia Jana Oporyna.

Andreae Fricii Modrevii Opera omnia, ed. Casimirus Kumaniecki, Warszawa 1953-1960, t. I-V.

Andrzeja Frycza Modrzewskiego Dzieła wszystkie, pod red. Konrada Górskiego, Warszawa 1953-1959, t. I-V.

BIBLIOGRAFIE DO KOŃCA XVIII WIEKU

Szymon Starowolski, *Scriptorium Polonicorum hekatontas...*, Francofurti 1625, s. 81-82.

Andrzej Wegierski, *Libri quattuor Slavoniae reformatae*, Amsterdam 1679, s. 451.

Christoph Sandius, *Bibliotheca antitrinitariorum*, Freistadt (Amsterdam) 1684, s. 35-38.

Pierre Bayle, *Dictionnaire historique et critique...*, Rotterdam 1702, s. 2120.

Samuel Friedrich Lauterbach, *Ariano-Socinismus olim in Polonia*, Franckfurt et Leipzig 1725, s. 105-120.

Louis Moreri, *Le Grand dictionnaire historique...*, t. V, Paris 1732, s. 35.

BIBLIOGRAFIE Z XX WIEKU

Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, t. XXII, Kraków 1908, s. 487-494.

Bibliografia literatury polskiej okresu Odrodzenia, pod red. Kazimierza Lepszego, Warszawa 1954, s. 192-210.

Alodia Kawecka-Gryczowa, Irena Rostkowska, *Andrzej Frycz Modrzewski*.

Bibliografia, Wrocław-Warszawa- Kraków 1962.

Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”, Warszawa 1964, t. II, s. 161-172.

André Séguenny, Waclaw Urban, *Andrzej Frycz Modrzewski (Modrevius)*, „Bibliotheca Dissidentium” T. XVIII, Baden-Baden 1997.

ENCYKLOPEDIA I SŁOWNIKI

Johann Heinrich Zedler, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon...*, t. XXI, Leipzig und Halle 1739, s. 742-743.

Friedrich Samuel Bock, *Historia antitrinitariorum, maxime Socinianismi et Socinianorum*, Regiomonti et Lipsiae 1774, 1.1, cz. 1, s. 466-496.

Jan Daniel Janocki, *Janociana...*, Varsovie et Lipsiae 1776-1819, 1, s. 84-88; III, s. XXVII-XXIX.

- Encyklopedia kościelna*, red. M. Nowodworski, Warszawa 1881, t. XIV, s. 490-524.
- Słownik biograficzny historii powszechnej do XVII stulecia*, Warszawa 1968, s. 331-332.
- Filozofia w Polsce. Słownik pisarzy* (artykuł biograficzny Waldemara Voise), Wrocław 1971, s. 279-282.
- Wacław Urban, *Modrzewski (Frycz Modrzewski, Frycius Modrevius Andrzej Piotr*, „Polski Słownik Biograficzny” XXII, 1976, s. 538-543.
- Mirosław Korolko, *Poczet sekretarzy królewskich Zygmunta Augusta (1548-1572)*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” XXXI, 1987, s. 54.

MONOGRAFIE

- Stefan Nowicki, *Jędrzej Frycz Modrzewski. Szkic historyczny*, Warszawa 1856.
- Edmund Dylewski, *Andrzej Fric Modrzewskij polskij političeskij pisatiel' epochi reformacji*, Warszawa 1884.
- Stanisław Tarnowski, *Studia z historii literatury polskiej. Pisarze polityczni XVI wieku*, Kraków 1886, t. 1, s. 39-41, 106-118, 139-230.
- Jacob Caro, *Andreas Fricus Modrevius. Seine Lehr- und Wanderjahre*, „Zeitschrift der Historische Gesellschaft für die Provinz Posen“, XX, 1905, s. 55-109.
- Stanisław Kot, *Andrzej Frycz z Modrzewa o wychowaniu i szkole*, Lwów 1910.
- Stanisław Kot, *Wpływ starożytności klasycznej na teorie polityczne Andrzeja Frycza z Modrzewa*, Kraków 1911.
- Stanisław Kot, *Andrzej Frycz Modrzewski*, Kraków 1919 (wyd. drugie 1923).
- Jan Twardowski, *Jan Ludwik Vives i Andrzej Frycz Modrzewski*, Kraków 1921.
- Aniela Kowalska, *Andrzej Frycz Modrzewski*, Warszawa 1947.
- Kazimierz Lepszy, *Andrzej Frycz Modrzewski*, Warszawa 1953.
- Andrzej Lam, *Andrzej Frycz Modrzewski*, [w:] *Wielcy Polacy Odrodzenia*, Warszawa 1956, s. 47-89.
- Władysław Sobociński, *Nauka Frycza Modrzewskiego a ustroj i prawo Rzeczypospolitej szlacheckiej*, Poznań 1957.
- Gottfried Schramm, *Modrevius-Forschungen*, „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas” VI, 1958, s. 353-373.
- Konrad Górski, *Ewolucja poglądów religijnych Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, [w:] *Studia nad arianizmem*, pod red. Ludwika Chmaja, Warszawa 1959, s. 9-47.
- Janina Budkiewicz, *Myśl psychologiczna w dziełach naukowych Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, Warszawa 1964.
- Kazimierz Dobrowolski, *Andrzej Frycz Modrzewski jako prekursor nauki o społeczeństwie*, [w:] *Ideje i sprawy w literaturze i sztuce. Studia z historii i socjologii*, Warszawa 1967, s. 194-262.

Waldemar Voise', *Andrzej Frycz Modrzewski 1503-1572*, Wrocław 1975.

Bogumiła Kosmanowa, *Modrzewski i jego przeciwnicy*, Warszawa 1977.

Antoni Klinger, *Mysł filozoficzno-społeczna Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, Zielona Góra 1978.

Mirosław Korolko, *Andrzej Frycz Modrzewski*, Warszawa 1978.

Stanisław Piwko, *Frycza Modrzewskiego program reformy państwa i kościoła*, Warszawa 1979.

Jerzy Starnawski, *Andrzej Frycz Modrzewski: żywot, dzieło, sława*, Łódź 1981.

KONFERENCJE NAUKOWE POŚWIĘCONE A. FRYCZOWI MODRZEWSKIEMU

Jan Szymczak, *Sesja popularnonaukowa poświęcona 400 rocznicy śmierci Andrzeja Frycza Modrzewskiego i 700-lecia nadania praw miejskich Wolborzowi (24IX1972)*, „Rocznik Łódzki” XVIII, 1973, s. 221-233.

400-lecie śmierci Andrzeja Frycza Modrzewskiego; 700-lecie nadania praw miejskich Wolborzowi. Materiały sesji popularnonaukowej z 24IX1972 r., pod red. Ryszarda Rosina, Łódź 1975.

Andrzej Frycz Modrzewski i problemy kultury polskiego Odrodzenia, pod red. Tadeusza Bienkowskiego, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974.

Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

- największa niepaństwowa uczelnia w Krakowie, założona została w 2000 roku przez Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne.

W liście skierowanym do pracowników i studentów uczelni 11 kwietnia 2003 roku, **Aleksander Kwaśniewski** Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej napisał:

Wśród wielu zjawisk, które stanowią dorobek III Rzeczypospolitej - szczególnie wysoko cenię coroczny, wręcz masowy szturm ludzi młodych do bram wyższych uczelni.

Ów pęd do oświaty, do zdobywania wiedzy, stał się wręcz charakterystycznym wyróżnikiem nowej rzeczywistości budowanej po roku 1989.

Wszyscy mamy prawo być z tego dumni. Świadczy to o mądrości młodych Polaków, którzy szybko pojęli, że przyszłość ich własna i całego kraju zależy od nauki, od profesjonalnego przygotowania do efektywnej pracy.

Jest wielkim sukcesem III Rzeczypospolitej, że potrafiła pozytywnie i skutecznie odpowiedzieć na tę nową, masową potrzebę swoich młodych obywateli. Że uznała, iż zapotrzebowanie na wiedzę nie powinno być racjonowane. W wyniku licznych społecznych inicjatyw powstawać zaczęły kolejne uczelnie, w rozwój edukacji inwestować zaczęli również przedsiębiorcy.

W rezultacie, statystyki dotyczące młodzieży uczącej się i studiującej w Polsce wywołują uczucie satysfakcji w kraju, i podziwu za granicą.

Nowo powstałe placówki oświatowe i naukowe na dobre wrosły w edukacyjny pejzaż współczesnej Polski. To nasz wielki kapitał, który już wkrótce wniesiemy do Unii Europejskiej.

Oceniając dokonania Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Prezydent kontynuował:

Dotychczasowy dorobek Szkoły zyskał publiczne uznanie i akceptację.

Poza tym - Kraków zobowiązuje!

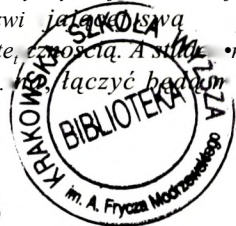
W mieście słynącym z licznych wyższych uczelni, z najstarszym w Polsce uniwersytetem, wśród wielu doskonałych, z dawna tu osiadłych instytucji naukowych, konkurencja musiała być ostra. Sprostanie jej - to duże osiągnięcie. Z pewnością pomógł w tym interesująco i nowocześnie obmyślony profil tej uczelni, wyraźnie skierowany ku najbardziej dziś poszukiwanym i potrzebnym specjalnościom. Pomogła też kadra o najwyższych kwalifikacjach.

Nieco zasług można chyba przypisać również znakomicie wybranemu patronowi Szkoły: Andrzejowi Fryczowi Modrzewskiemu. Ten głośny w epoce Odrodzenia pisarz polityczny, reformator społeczny, moralista i teolog był jednym z najdoskonalszych umysłów w dziejach naszego kraju. Taki patron wiele uczy i bardzo zobowiązuje.

Dzisiejszym studentom Krakowskiej Szkoły Wyższej jego imienia, przyszłym prawnikom, politologom, specjalistom stosunków międzynarodowych, amerykańnistom, euroznawcom — patron wskazuje ambitną drogę.

Jestem pewny, że kierownictwo Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, tak pięknie i pomyślnie rozwija swoją działalność, pamiętać będzie o tym z - równą dotychczasowej - skutecznością. A studentów tej uczelni - z talentem i umiejętnością godną swojego patrona - należy zachęcać do dalszego rozwoju i myślenia o własnej przyszłości z myślą o pożytkach kraju.

ie rozwi... działalność, pamiętać
- skute... A... nci tej uczelni - z talen-
patro... taczyć bez... żył o własnej przy-

Wizualizacja Kampusu Krakowskiej Szkoły Wyższej
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
budowanego przy ul. G. Herlinga-Grudzińskiego

Andrzeia Ericza Modrzew,
skiego Opoprawie Rzeczypospolitey
Ksiegi czwore.

Pierwsze	O	Obyczajach.
Wtore	O	Statucie.
Trzecie	O	Wojnie.
Czwarte	O	Szkole.

Do swietey pamieci Monarchy Zygmunta Augu-
sta Krola Polskiego zc. do Senatu / do stanu Rycerz
skiego / y w obec do wŝech ludzi Sarmatŝkich / ies
zykiem Lacińskim napisane : a teraz

Prakładem Wielmożnego Pana / iego Miłości pa-
na Mikolaja Olechnowicza Moniwida Dorohostaj
skiego / Woiewody Polocskiego / Starosty Wols
kowiskiego y Lepelskiego zc. zc.

Przez Cypriana Bazilikę z Lacińskiego na Pol-
skie przetlumaczone / y na wielu mieyscach tru
dnych Przypiskami y Kotizacyami po
krajoch objaŝnione.

Drukowano w Kosku w Drukarni Wielmożnego
Pana / iego miłości pana Jana Kiski Kráyczego w
Wielkiem Ksiastwie Litewŝkiem.

Prakładem tegoż Pana Woiewody Polocskiego. zc.

Przez Jana Karcana z Wieliczki / Miesiacá Października.
Kosku od narobzenia Syna Bożego / 1577.

